

Actualisatie Beheerplan Kraaijenbergse Plassen 2009-2019

Colofon

Deze actualisatie van het Beheerplan Kraaijensbergse Plassen en Heeswijkse Plas is een initiatief van de gemeente Cuijk. In de begeleidingsgroep zat namens de gemeente Cuijk dhr. J. Hoeijmakers. Opdrachtnemer was Goderie Ecologisch Advies bv.

Nijmegen, december 2013.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Projectdoel	5
1.2	Plangebied en verantwoordelijkheid beheer	7
1.3	Aanpak	7
1.4	Leeswijzer	7
2	Beleid en doelstellingen	9
2.1	Provinciaal beleid	9
2.2	Beleid gemeente Cuijk	12
2.3	Terreindoelstellingen	15
3	Analyse natuurwaarden	17
3.1	Hogere planten	17
3.2	Vogelwaarnemingen 2012/2013	18
3.3	Libellen	22
3.4	Dagvlinders 2013	23
3.5	Conclusies	24
4	Evaluatie	25
4.1	Inleiding	25
4.2	Oevers Heeswijkse Plassen	25
4.3	Westoever plas 1	26
4.4	Oevers plas 2	26
4.5	West/zuid-oever plas 3	27
4.6	Noordoever plas 3 en 4	27
4.7	Oevers plas 7	27
4.8	Oevers plas 8	28
4.9	Oevers plas 5 en De Geest	29
5	Actualisatie	33
5.1	Inleiding	33
5.2	Actualisatie per deelgebied	33
5.3	Financiële gevolgen	36
5.4	Eindconclusies actualisatie	36

---

1 Inleiding

In 2009 is er een beheerplan Kraaijenbergse Plassen & Heeswijkse Plassen opgesteld voor de periode 2009-2019 (Goderie, 2009). Omdat het beheerplan met name de natuurontwikkeling wil stimuleren is een lange termijn visie opgesteld voor 10 jaar, maar geeft feitelijk een doorkijk naar 25 jaar. Binnen deze lange termijn visie streeft de gemeente ernaar om gedurende elke collegeperiode een beleidsplan eenmaal de raad te laten passeren. Dat betekent - met het oog op gemeenteraadsverkiezingen in 2014 dat een actualisatie van dit plan op korte termijn gewenst is. Ook de terreinontwikkelingen - zoals gemonitord in de jaarlijkse evaluaties - geven daartoe aanknopingspunten. De afgelopen 6 jaar hebben zich verschillende nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Zo is inmiddels ook Plas 8 in volop uitvoering, zijn er functies verplaatst en hebben er aanpassingen plaatsgevonden aan verschillende oevers. Met het ouder worden van de oevers nemen ook de natuurwaarden toe. Dat blijkt onder andere uit het voorkomen van territoria van de roerdomp aan de zuidoever van plas 7 in 2013. Tegelijkertijd is er nog steeds werk in uitvoering (zoals de nog steeds voortgaande verdieping van plas 7) en de nieuw in gebruik genomen ontgronding "De Riet" ten zuidwesten van plas 7.

De gemeente Cuijk heeft – mede namens Stichting Het Brabants Landschap - aan Goderie Ecologisch Advies BV gevraagd een actualisatie van het beheerplan op te stellen. Deze actualisatie moet gezien worden als een instrument om het beheerplan - daar waar noodzakelijk - bij te stellen. Het is een bijlage bij het beheerplan 2009-2019, dit blijft het kader voor de periode tot aan 2019 waarin de doelen beschreven zijn. Het gaat er met name om een goed inzicht te krijgen in de ontwikkelingen van met name de afgelopen vier jaar en de betekenis hiervan voor de rest van de beheerplanperiode (eventuele bijstelling doelen), mede met het oog op de kosten van het beheer en onderhoud ten behoeve van een meerjarenplanning.

Voor de gedeelten in eigendom en beheer bij de gemeente Cuijk vormt voortzetting van het huidige beheer het uitgangspunt en voor zover het nieuwe gedeelten betreft, een toepassing van vergelijkbare beheermaatregelen. De beheerkaart uit het beheerplan 2009-2019 vormt het uitgangspunt. Voor zover er uit de analyse blijkt dat aanpassingen nodig zijn, wordt er een kaart met mutaties in het beheer opgenomen.

Hetzelfde geldt voor de gronden in eigendom van het Brabants Landschap, met dien verstande dat hier – op basis van de analyse – ook eventuele aanpassingen van het beheer zullen worden meegenomen, op grond van overleg met het Brabants Landschap.

1.1 Projectdoel

Het doel van deze actualisatie is om het beheer van het plangebied gedurende de afgelopen collegeperiode van 4 jaar te toetsen aan de doelstellingen uit het beheerplan en te constateren in hoeverre het beheer op koers ligt dan wel dat er

---

aanpassingen nodig zijn voor de resterende periode van het beheerplan tot aan 2019.

1.2 Plangebied en verantwoordelijkheid beheer

Het plangebied omvat de oevers van de plassen 1 t/m 5 en plas 9. Afbeelding 1.1 geeft de begrenzing van het plangebied en de verdeling van het beheer tussen de gemeente Cuijk en Brabants Landschap. De plassen 7 en 8 moeten nog - door de ontgronder - worden overgedragen aan de gemeente. Het beheer van de noordoever van de plassen 7 en 8 wordt door de gemeente uitgevoerd.

1.3 Aanpak

Voor deze actualisatie zijn gesprekken gevoerd met de gemeente Cuijk, Brabants Landschap en het IVN Cuijk. Daarnaast hebben er verschillende terreinbezoeken plaatsgevonden om inzicht in de meest actuele situatie te krijgen. De resultaten van deze gesprekken en bezoeken zijn in deze rapportage verwerkt. Ten behoeve van deze actualisatie heeft geen uitgebreide inventarisatie plaatsgevonden van natuur- en landschapswaarden. Het ligt voor de hand dat aan het eind van de beheerplanperiode te (laten) doen. Wel zijn beschikbare openbare bronnen met ecologische gegevens geraadpleegd (gerapporteerd in hoofdstuk 3).

1.4 Leeswijzer

In deze actualisatie van het beheerplan vindt in hoofdstuk 2 een update plaats van het relevante beleid en een samenvatting van de eerder in het beheerplan zelf geformuleerde terreindoelstellingen. Hoofdstuk 3 is een actualisatie en analyse van de ontwikkelingen gedurende de eerste vier jaar van het beheerplan, aan de hand van met name de faunistische ontwikkelingen. In hoofdstuk 4 worden de ontwikkelingen in het terrein geëvalueerd en vindt de vergelijking plaats met de oorspronkelijke doelstellingen. Het hoofdstuk eindigt met een concluderende paragraaf. Op grond van die evaluatie worden in hoofdstuk 5 - voor zover relevant - maatregelen geformuleerd ter actualisatie van het beheer, dan wel de doelstellingen. Dit hoofdstuk eindigt met een financiële paragraaf. Hoofdstuk 6 tenslotte vat de conclusies uit deze actualisatie samen.

Afbeelding 1.1: Plangebied (oranje: Brabants Landschap; groen gemeente Cuijk, paars in beheer nog geen eigendom, grijs nog niet overgedragen ook niet in beheer)

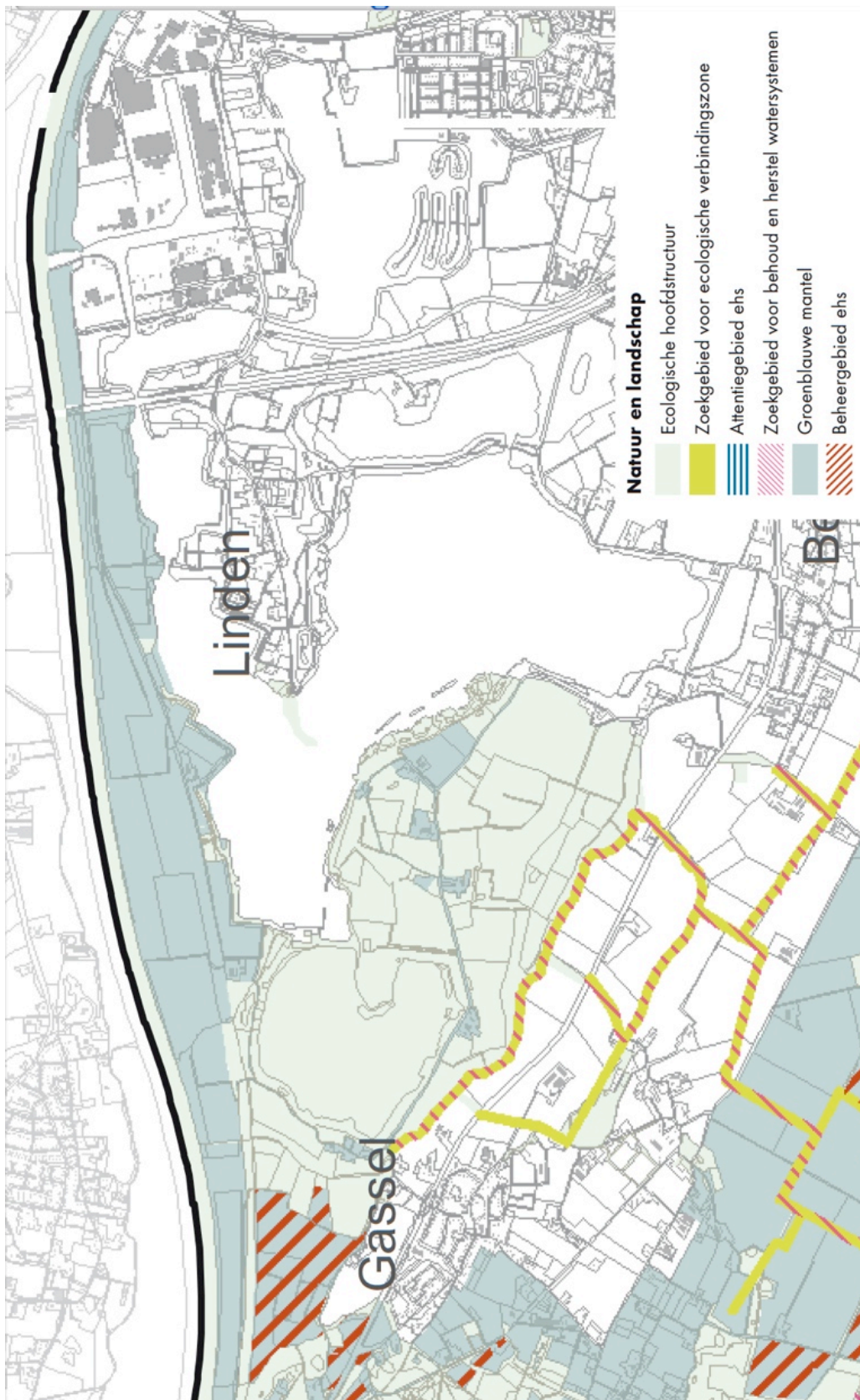
---

2   **Beleid en doelstellingen**

Begin februari 2012 zijn de provincies akkoord gegaan met de uitwerking van het natuurakkoord door Staatssecretaris Bleker (EL&I). Met de decentralisatie zijn belangrijke veranderingen opgetreden in de taakverdeling tussen Rijk (EL&I) en provincies ten aanzien van natuur- en landschapstaken. Door de decentralisatie zijn de provincies vanaf 2014 financieel verantwoordelijk voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Tevens zijn de terreindoelstellingen op onderdelen gewijzigd. Paragraaf 2.1 gaat in op het veranderde provinciale beleid, paragraaf 2.2 op aangepaste terreindoelen.

2.1   **Provinciaal beleid**

Het provinciaal natuurbeleid is vastgelegd in de Provinciale Verordening Ruimte, waarvan het Provinciaal Natuurbeheerplan (PNB) deel uitmaakt. Een wijziging ten opzichte van de eerdere situatie is dat niet langer met natuurdoelen, maar met 'natuurbeheertypen' wordt gewerkt. Hierop is ook de nieuwe subsidieregeling gebaseerd (belangrijkste wijziging daarin is dat niet langer op natuurr resultaat maar op beheerinspanning getoetst wordt). Die zijn verwerkt in de provinciale natuurbeheerkaart, waarvan figuur 2.2 de uitsnede geeft voor het plangebied. (provinciaal natuurbeleid aangepast). In afbeelding 2.1 worden de specifieke doelstellingen voor het plangebied weergegeven.

Afbeelding 2.1: Uitsnede Provinciaal Natuurbeheerplan

Onderstaand is een actueel overzicht gegeven van de stand van zaken van de Maaswerken Zandmaas:

- De aanleg van een in breedte tot 75 m variabele ecologische oever aan de weerszijden van de Maas. Dit project is in uitvoering;
- De voorgenomen verhoging van het stuwpeil in het stuwpannd Grave met 30 cm is gerealiseerd;
- Ter mitigatie van de effecten van de peilopzet worden verschillende maatregelen voorbereid. Een wens van het Brabants Landschap is het instellen van een zelfstandig regelbare waterafvoer van plas 5, zodat hier een natuurlijker peilregime gevoerd kan worden, mogelijk dat dit in de toekomst gecombineerd wordt met andere uitvoeringsmaatregelen in Plas 5 (verondieping van de zuidoostelijke hoek);

2.2 **Beleid gemeente Cuijk**

Notitie Plassengebied Cuijk

In 2011 heeft de gemeente Cuijk de notitie Plassengebied Cuijk opgesteld. Hierin wordt de gewenste ontwikkeling van de Heeswijkse Plas en Kraaijenbergse Plassen beschreven. Verdere ontwikkeling van initiatieven in het plassengebied kan plaatsvinden op bepaalde locaties. Er is hiervoor een zonering opgesteld. In afbeelding 2.3 is de zonering op de kaart van het plassengebied geprojecteerd. Er zijn drie typen oevergebieden onderscheiden.

- Ten eerste de gebieden waar het ontwikkelen van nieuwe toeristische initiatieven niet mogelijk. Veelal is hier geen ruimte voor nieuwe plannen of is er alleen extensieve recreatie mogelijk.
- Als tweede zijn er gebieden waar kleinschalige recreatieve ontwikkelingen mogelijk zijn. Hierbij wordt getoetst of het initiatief voldoet aan de in 4.3 beschreven uitgangspunten. Van belang bij nieuwe initiatieven zijn de kwaliteit en de diversiteit van een plan. De toerist/recreant heeft behoefte aan hoogwaardige voorzieningen. Gekeken wordt naar architectuur, inrichting en inpassing. Ook diversiteit is een belangrijk toetsingscriterium bij nieuwe ontwikkelingen. Het toeristisch-recreatief aanbod kan inspelen op de verschillende wensen van de bezoeker. Het initiatief moet een toegevoegde waarde hebben; meer van hetzelfde is niet wenselijk.
- Tot slot betreft het derde gebied de zone waar grootschalige, intensieve recreatie mogelijk is.

Specie-uitwisseling ten westen van de Wielweg in De Riet

De ontgronder, Smals, is ten westen van de Wielweg in 'De Riet' in 2011 gestart met ontgroning, gevolgd door verondieping (specie-aanvulling). Deze laatste ontgrondingsactiviteit wordt in 2015 afgerond, waarna het gebied wordt opgeleverd aan de gemeente Cuijk. Volgens de provinciale natuurbeheertypenkaart (nog niet ingevuld op afbeelding 2.2) krijgt het gebied na oplevering het natuurbeheertype: 'faunairijk grasland'.

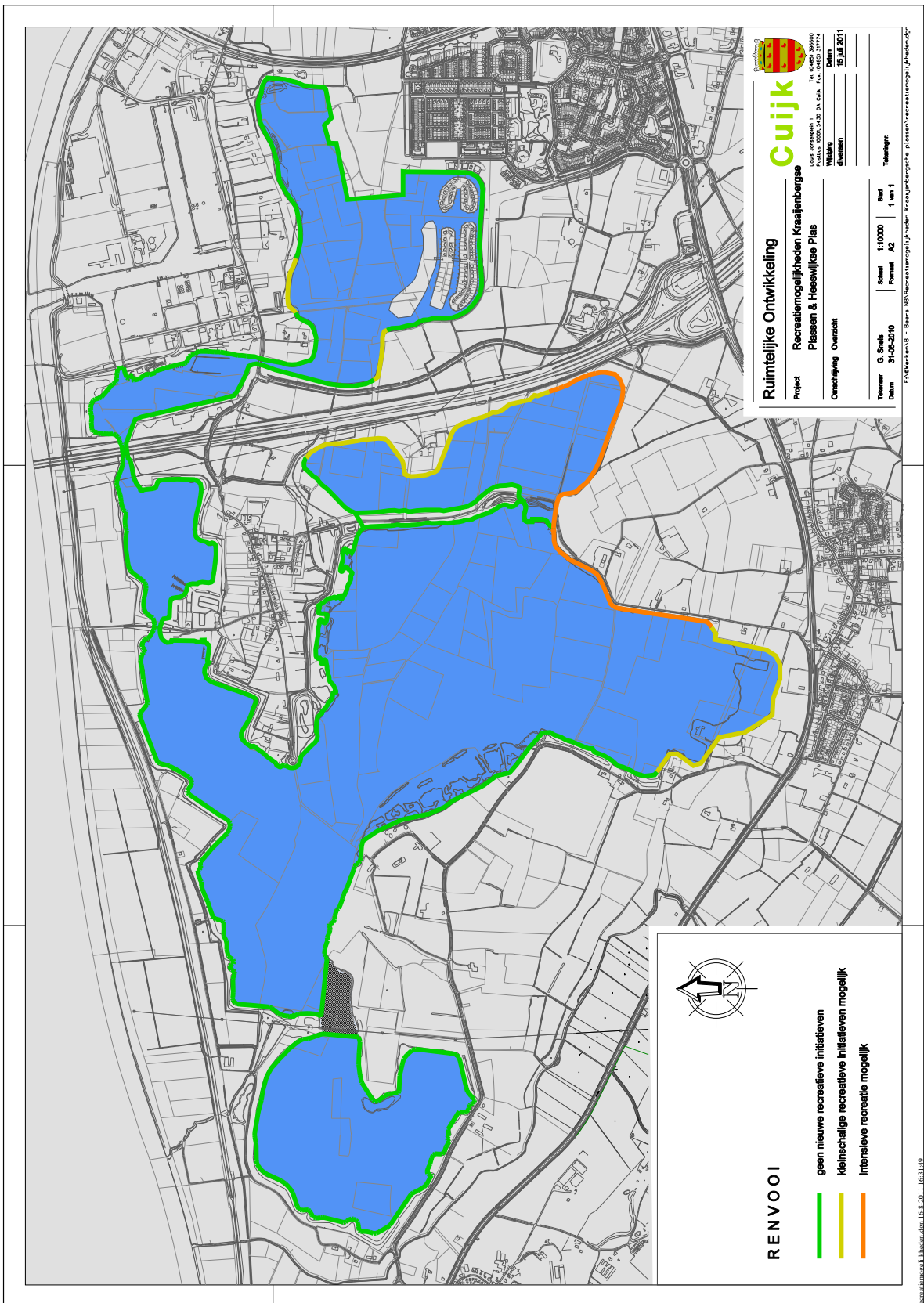
Verplaatsing van het strandje bij Camping

Het strandje ten oosten van de Camping het Loo wordt verkocht aan de exploitant van de camping. Het bestaande strandje verliest daarmee zijn openbare functie. Ten oosten van het huidige strandje, wordt een nieuw strand aangelegd. Naar verwachting wordt dit uitgevoerd in 2014.

Microzanddepot/verondieping zuidoostoever plas 5

In de periode 2015 tot 2035 wordt mogelijk de zuidoostelijke oever van plas 5 (definitieve vergunning nog niet verleend), ten zuiden van 'de Neus' verondiept met microzanden. In totaal betreft het ca 10 ha. Na afloop van deze herinrichting zal de oever geoptimaliseerd worden voor vogels.

Afbeelding 2.3: Kaart met overzicht zonering plassengebied

2.3 Terreindoelstellingen

Ten opzichte van het beheerplan 2009-2019 is er een nieuwe beleidsnotitie (de 'Notitie Plassengebied Cuijk') van de gemeente beschikbaar gekomen met daarin doelstellingen per deelgebied. Deze doelstellingen komen in grote lijnen overeen (meestal op een hoger niveau) met de in het beheerplan opgenomen doelen. Voor de volledigheid zijn ze in paragraaf 2.3.1 opgenomen.

2.3.1 Doelstellingen gemeente Cuijk

In de Notitie Plassengebied Cuijk heeft de gemeente een 'programma' per deelgebied opgenomen. Per deelgebied wordt aangegeven welke wijze de oevers gebruikt dan wel ingericht kunnen worden en welke toekomstbeeld daarmee van toepassing is.

Invaart bij Keersluis

De veiligheid en kwaliteit moeten optimaal zijn. De invaart is de entree naar het plassengebied en moet er aantrekkelijk uit zien. Dat is gebeurd door ter plekke een promotiebord te plaatsen zodat passanten op de Maas zien dat zich hier een prachtig woon- en watersportgebied bevindt.

Plas 1

Hier zijn geen nieuwe recreatieve ontwikkelingen mogelijk. Daarbij wordt opgemerkt dat reeds overeengekomen is om een op- en overslaglocatie op de noordoever te creëren. Wensen van bestaande organisaties/ aanwezigen in Plas 1 worden getoetst aan het bestemmingsplan en de genoemde uitgangspunten. Verder moet worden gelet op de kwaliteit van het gebied vanuit het oogpunt van recreatie.

Plas 2, 3 en 4

Op de noordoever is alleen extensieve recreatie toegestaan. Hier zijn geen initiatieven van ondernemers mogelijk. De kwaliteit van het gebied kan mogelijk nog worden verbeterd door de aanleg van meer wandel- en fietspaden. De gemeente heeft geparticipeerd in een wandelroutenetwerk voor de regio waarin de Kraaijenbergse Plassen opgenomen worden. Op de oever worden ruimtelijk gezien geen mogelijkheden voor verdere initiatieven gecreëerd. De mogelijkheden voor dag- en verblijfsrecreatie op de zuidoever van de plassen 2 en 3 blijven bestaan. Langs de noordoever van plas 3 en 4 zijn de mogelijkheden al uitgebreid.

Plas 5

Dit zijn natuuroevers waar alleen extensieve recreatie is toegestaan. Initiatieven van toeristische ondernemers zijn hier niet mogelijk.

Plas 7

Op de westoever en noordoever (ten zuiden van Linden) is alleen extensieve recreatie mogelijk. Initiatieven van toeristische ondernemers passen hier niet. De zuidoever is een overgangsgebied van extensieve recreatie aan de oostkant naar een gebied met intensieve recreatie in Dommelsvoort. Het zoekgebied past te zijner tijd in de overgang van extensief naar intensief.

Plas 7/8

De oostoever van Plas 7 sluit aan bij Plas 8. Aan de Steegstraat worden geen nieuwe initiatieven mogelijk gemaakt. In Plas 8 is de noordkant bestemd voor

---

een natuurlijke invulling met mogelijkheden voor extensieve recreatie (zoals wandelen, fietsen, vissen). Aan de oostzijde biedt de oever kansen maar ook beperkingen door het geluid. Hier zal een tijdelijke afmeergelegenheid worden gerealiseerd voor het initiatief 'Olie en stoom' (oude vaartuigen), in afwachting van een definitieve locatie in Dommelsvoort. Aan de zuidkant van Plas 7/8 is het waterrecreatiepark Dommelsvoort gepland met mogelijkheden voor intensieve recreatie. Nieuwe initiatieven dienen aansluiting te vinden bij dit project.

Plas 9 - Heeswijkse Plas

Aan de zuidwestoever zijn nog mogelijkheden voor kleinschalige initiatieven. Op de noordoever past een invulling met horeca aan het strand. In aansluiting hierop is nog een perceel beschikbaar voor een passende aanvullende ontwikkeling. Aan de oostzijde ligt het Lavendelplein. Op dit plein zijn ontwikkelmogelijkheden gepland voor horecaondernemers. Op overige locaties aan de noord-, oost-, en zuidoever liggen geen mogelijkheden voor ondernemers.

2.3.2 Doelstellingen Brabants Landschap

Ten opzichte van de doelstellingen zoals vermeld in het beheerplan hebben zich geen wijzigingen voltrokken. Wel zijn er wijzigingen in de eigendomssituatie. Het Geesterbos is inmiddels eigendom van het Brabants Landschap. Voor de toekomst (2015-2035) is er een verondieping gepland van de zuidoostelijke hoek (ca 10 ha) van plas 5. Na opvulling is het de bedoeling de inrichting van dit gebied te optimaliseren voor vogels.

3 Analyse natuurwaarden

De analyse van het plangebied heeft plaatsgevonden aan de hand van (veranderingen) in de aanwezigheid van hogere planten, vogels, libellen en dagvlinders als goede indicatoren voor beheer. Deze keuze is gemaakt omdat hier betrekkelijk goede en relatief snel en eenvoudig te verzamelen gegevens voor beschikbaar zijn. De belangrijkste gehanteerde bronnen zijn www.waarneming.nl en een gesprek met Justin Jansen (Vogelcollectief GrootGrave) en Louis Geraets (IVN Cuijk). Voor hogere planten is tevens gebruik gemaakt van gegevens van een planteninventarisatie uitgevoerd in 2012 door het KNNV en FLORON (opgenomen als bijlage 3.1).

Daarnaast is gekeken naar veranderingen in vegetatiestructuur op grond van veldbezoeken en daarbij gemaakte foto's, die vergeleken konden worden met eerdere foto's en beschrijvingen.

3.1 Hogere planten

Als bijlage 1 zijn de plantwaarnemingen uit 2012 opgenomen. Daarbij zijn rondom plas 4 en 5 in totaal 5 soorten hogere planten van de rode lijst aangetroffen. In tabel 3.1 zijn de eerdere gegevens over het voorkomen van aandachtsoorten voor rivierdalen uit het beheerplan overgenomen en aangevuld met gegevens zoals die op Waarneming.nl zijn opgenomen.

Tabel 3.1: Aanwezigheid aandachtsoorten hogere planten in de periode 1990-2013.

Rivierdalsoorten	1990-1997	1998-2006	2007	2008-2013
bosbies		x	x	
bochtige klaver		x	x	
eekhoorngras			x	x
fraai duizendguldenkruid	x	x		
gestreepte klaver	?	x	x	x
wilde hokjespeul		x	x	
ijle zegge		x		
mierik		x	x	
rapunzelklokje	x	x	x	x
rijstgras		x	x	x
ruig hertshooi	?	x	x	x
stinkende ballote	x			
viltganzerik	?	x	x	x
vleeskleurige orchis			x	
voszegge		x	x	x
<i>subtotaal</i>	<i>3-6</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>7</i>
Overige aandachtsoorten				
bosanemoon	x	x	x	
gewone salomonszegel	x	x	x	
grasklokje	x	x	x	
klein vogelpootje	x	x	x	
kleverige ogentroost			x	x
knikkende distel	?	x	x	
zeegroene muur		x	x	
Totaal aandachtsoorten	7-11	17	19	8

In tabel 3.1 zijn de plantengegevens uit het beheerplan aangevuld met gegevens zoals op Waarneming.nl vermeld staan voor de periode 2008-2013. Hieraan zijn geen conclusies te verbinden over achteruitgang, omdat de intensiteit van inventariseren niet bekend is. Een aantal soorten dat in 2007 is aangetroffen (toen wel intensief is gekeken in het kader van het Maas in beeld-project) is in deze periode teruggevonden.

3.2 Vogelwaarnemingen 2012/2013

De basis voor deze actualisatie vormen de vogelwaarnemingen van www.waarneming.nl¹ in het winterseizoen 2012/2013 en in de zomer van 2013 (1 maart-26 september 2013)². In totaal zijn in het seizoen 2012/2013 175 verschillende vogelsoorten waargenomen in en direct rondom de Kraaijbergse Plassen. Daarmee ontwikkelt het gebied zich steeds verder als een zeer belangrijk gebied voor pleisterende, overwinterende watervogels en voor een groot aantal broedvogels, waaronder zeer zeldzame en bedreigde als de roerdomp.

Met name plas 5 en de omringend oevers hebben een zeer hoge avifaunistische waarde (alhoewel het beeld iets vertekend kan zijn doordat hier intensiever wordt gekeken dan op de andere plassen). In de winterperiode 2012/2013 werden hier grote aantallen watervogels waargenomen die afhankelijk zijn van diep (vorstvrij) open water en voldoende rust. Plas 5 en en plas 7 fungeren als slaappleaats van wulpen en grote zilverreigers³.

Tabel 3.3 toont het aantal waargenomen watervogels en ganzen op de drie grootste plassen in de winter 2012/2013: plas 5, plas 7 en de Heeswijkse Plassen.

Tabel 3.3: Waargenomen soorten meeuwen en watervogels op de drie grootste plassen in de winter 2012/2013: plas 5, plas 7 en de Heeswijkse Plassen (onderverdeeld in drie aantalklassen (naar aantallen waarnemingen: a (aanwezig: 1-100 waarnemingen), v (vaak waargenomen (101-1000 waarnemingen), zv (zeer vaak waargenomen > 1001 waarnemingen))

	Plas 5	Plas 7	HWP
<i>Meeuwen</i>			
Grote Mantelmeeuw	a	v	a
Kleine Mantelmeeuw		v	a
Kokmeeuw	zv	zv	v
Pontische Meeuw	a	a	
Stormmeeuw	zv	zv	v
Zilvermeeuw	z	a	a
Zwartkopmeeuw	z		
Aantal soorten meeuwen	6	6	5
<i>Watervogels</i>			
Aalscholver	v	v	v
Brandgans	a	a	v
Brilduiker	zv	v	a

¹ Bij SOVON zijn ook telgegevens aanwezig, deze zijn in het kader van deze tussentijdse actualisatie niet geraadpleegd. Geadviseerd wordt om dit bij de eindevaluatie van het beheerplan wel te doen.

² Brongegevens: www.waarneming.nl

³ Mededeling Louis Geraets

	Plas 5	Plas 7	HWP
Casarca	a		
Dodaars	v	a	v
Dwerggans			a
Fuut	zv	v	v
Grauwe Gans	zv	zv	zv
Grote Canadese Gans	a	v	v
Grote Zaagbek	v	a	a
Grote Zee-eend	v	a	
Kleine Zwaan	v		a
Knobbelzwaan	v	v	v
Kolgans	zv	zv	v
Krakeend	zv	a	v
Kuifduiker	v	z	
Kuifeend	zv	v	zv
Meerkoet	zv	zv	zv
Middelste Zaagbek			a
Nonnetje	zv	a	
Parelduiker	v	a	
Pijlstaart	a	a	
Roodhalsfuut			v
Roodkeelduiker		a	
Slobeend	v	a	
Smient	zv	v	v
Tafeleend	zv	v	v
Toendrarietgans	a	zv	a
Topper	a		
Waterhoen	a	a	a
Wilde Eend	zv	zv	a
Wilde Zwaan	v		
Wintertaling	zv	a	z
Witogeend	a		
Aantal soorten watervogels	30	26	23

Uit tabel 3.1 blijkt dat van de drie grote plassen plas 5 de hoogste waarde heeft voor pleisterende watervogels, met name voor de verstoringgevoelige vogels (rood gemarkeerd). Dat heeft vooral met de rust op en rondom plas 5 te maken en met de natuurlijke oevers, in vergelijking met de andere plassen. De Heeswijkse Plas heeft nog altijd een belangrijke functie als vogelgebied, maar beduidend minder dan plas 5 en ook minder dan plas 7 (zeker wanneer ook de aantalsklassen mee beoordeeld worden). Vermoedelijk speelt hier de hogere oeverrecreatie (met honden) een rol in, evenals de aanwezigheid van stedelijke bebouwing aan de zuidzijde en nog minder goed ontwikkelde natuurlijker oevers.

Er zijn geen broedvogelgegevens van de afgelopen jaren beschikbaar, wel gegevens over in de zomerperiode waargenomen vogels (eveneens via waarneming.nl), waarvan een groot deel tijdelijk aanwezig of passant.

Tabel 3.2a: Waargenomen soorten moerasvogels in vier gebieden in de zomer 2013: de Neus, Ganzenorgel, Linden en Zuidoever plas 7 (onderverdeeld in drie aantalsklassen (naar aantallen waarnemingen: a (aanwezig: 1-100 waarnemingen), v (vaak waargenomen (101-1000 waarnemingen), zv (zeer vaak waargenomen > 1001 waarnemingen) .

	De Neus	Ganzenorgel	Linden	Z-oever 7
<i>Moerasvogels</i>				
Blauwborst			v	a
Blauwe Reiger	a	a	a	
Bosrietzanger	a		a	
Bruine Kiekendief			a	
Buidelmees			a	
Kleine Karekiet		a	v	a
Purperreiger			a	
Rietgors	a		v	a
Rietzanger			a	a
Roerdomp		a		
Sprinkhaanzanger			a	
Waterral			a	a
Watersnip	a		a	
Totaal soorten moerasvogels	3	3	12	5

Tabel 3.2b: Waargenomen soorten struweelvogels in vier gebieden in de zomer 2013: de Neus, Ganzenorgel, Linden en Zuidoever plas 7 (onderverdeeld in drie aantalsklassen (naar aantallen waarnemingen: a (aanwezig: 1-100 waarnemingen), v (vaak waargenomen (101-1000 waarnemingen), zv (zeer vaak waargenomen > 1001 waarnemingen).

	De Neus	Ganzenorgel	Linden	Z-oever 7
<i>Struweelvogels</i>				
Braamsluiper	a	a	a	a
Fitis		a	a	a
Grote Lijster			a	
Heggenmus	a	a	a	a
Kneu			a	
Matkop		a	a	a
Merel			a	
Nachtegaal		a		
Pimpelmees			a	
Putter	a		v	a
Roodborst	a		a	
Roodborsttapuit			a	
Tjiftjaf	a	a	a	a
Torenavalk			a	
Tuinfluitier	a		a	
Winterkoning	a	a	a	a
Totaal soorten struweelvogels	7	7	15	7

Tabel 3.2c: Waargenomen soorten bosvogels in vier gebieden in de zomer 2013: de Neus, Ganzenorgel, Linden en Zuidoever plas 7 (onderverdeeld in drie aantalsklassen (naar aantallen waarnemingen: a (aanwezig: 1-100 waarnemingen), v (vaak waargenomen (101-1000 waarnemingen), zv (zeer vaak waargenomen > 1001 waarnemingen)).

	De Neus	Ganzenorgel	Linden	Z-oever 7
<i>Vogels hoog struweel/bos</i>				
Bonte Vliegenvanger			a	
Boomkruiper		a	a	
Boompieper	a		a	
Boomvalk			a	
Buizerd	a	a	a	a
Draaihals			a	
Ekster			a	
Gaai	a	a	a	
Gekraagde Roodstaart	a			a
Goudvink	a	a	a	
Grauwe Vliegenvanger			a	
Groene Specht	a	a	a	a
Groenling	a		a	
Grote Bonte Specht	a	a	a	
Havik	a		a	
Holenduif		a	a	
Houtsnip	a		a	
Koekoek	a	a	a	a
Koolmees			a	
Ransuil		a		
Roek			a	
Sperwer	a		a	
Spotvogel	a		a	
Spreeuw			a	
Staartmees	a	a	a	
Turkse Tortel			a	
Vink			a	
Zanglijster	a		a	a
Zomertortel	a			
Zwarte Kraai			a	
Zwarte Wouw			a	
Zwartkop	a	a	a	a
Totaal soorten hoog struweel/bos	17	11	29	6

Uit de tabellen 3.2 a t/m c blijkt dat het gebied rondom Linden, inclusief de begraasde noordoever van plas 7 en 8 voor zowel moeras- struweel als bosvogels veruit het meest aantrekkelijk is. Vooral de zeer hoge waarde voor moerasvogels springt eruit. Dit is opvallend omdat uit andere - tamelijk intensief jaarrond begraasde moerasgebieden (op veel grotere schaal) - juist veelal de avifaunistische waarde voor moerasvogels gering is. Blijkbaar is de relatief hoge begrazingsdruk in combinatie met het hoge waterpeil, zeker na de peilopzet, afdoende om een gevarieerd en structuurrijke moerasvegetatie te bieden. Veel plekken zijn inmiddels te nat om in het voorjaar (de broedperiode) intensief begraasd te worden.

3.3 Libellen

In tabel 3.3 is het voorkomen van libellen in de KBP vanaf 1968 tot en met 2013 opgenomen.

Tabel 3.3: Voorkomen libellen in de periode 1990-2013.

	1968- 1995 (Peters)	2007 (Peters)	2008 (Natuurba lans, 2008)	2009-2013 (bron Waarnemi ng.nl)
Azuurwaterjuffer	(x)	x	x	x
Blauwe breedscheenjuffer			x	x
Blauwe glazenmaker				x
Bloedrode heidelibel	x	x	x	x
Bruinrode heidelibel			x	
Bruine glazenmaker	x	x		x
Bruine winterjuffer	BE	x		x
Bruinrode heidelibel		x		x
Geelvlekheidelibel				x
Gewone oeverlibel	x	x	x	x
Gewone pantserjuffer		x	x	x
Glassnijder		x		x
Grote keizerlibel	(x)	x	x	x
Grote roodoogjuffer		x	x	x
Houtpantserjuffer	(x)	x		x
Kanaaljuffer				x
Kleine roodoogjuffer		x		x
Koraaljuffers		x		x
Lantaarntje	(x)	x	x	x
Metaalglanslibel		x		
Paardenbijter	(x)	x	x	x
Plasroombout	x			
Platbuik		x		x
Smaragdlibel		x	x	x
Steenrode heidelibel	x	x		x
Tangpantserjuffer				x
Tengere grasjuffer		x		x
Variabele waterjuffer	(x)	x	x	x
Viervlek		x	x	x
Vuurjuffer	(x)	x		x
Vuurlibel		x		x
Watersnuffel	(x)	x	x	x
Weidebeekjuffer		x	x	x
Zwarte heidelibel	x	x		
Zwervende heidelibel		x	x	
Zwervende pantserjuffer			x	x
Totaal	1	14	28	31

Uit tabel 3.2 valt op te maken dat de Kraaienbergse plassen geleidelijk aan nog steeds aan waarde winnen voor libellen. Het ligt in de lijn der verwachting dat het aantal zelfs nog iets kan toenemen omdat nog steeds nieuwe pioniersmilieus beschikbaar komen met het afronden van oevers, terwijl de oudere oevers gevarieerder worden.

3.4 Dagvlinders 2013

In tabel 3.4 zijn de waarnemingen van dagvlindersoorten in 2013 opgenomen in een aantal deelgebieden ⁴ van de Kraaijenbergse Plassen (niet alle deelgebieden zijn geïnventariseerd).

Tabel 3.4: Waargenomen soorten dagvlinders in vier gebieden in 2013 (onderverdeeld in drie aantalklassen (naar aantallen waarnemingen: a (aanwezig: 1-100 waarnemingen), v (vaak waargenomen (101-1000 waarnemingen), zv (zeer vaak waargenomen > 1001 waarnemingen)).

Soort	Linden	Neus	Plas5	plas7
Atalanta	a	a	a	
Bont zandoogje	a	a	a	
Boomblauwtje	a	a	a	
Bruin blauwtje	a	a	a	
Bruin zandoogje		a	a	a
Citroenvlinder	a	a	a	
Dagpauwoog	a			
Distelvlinder		a		a
Eikenpage		a		
Gehakelde aurelia		a	a	
Groot koolwitje		a		
Hooibeestje	a	v	a	
Icarusblauwtje		a	a	a
Klein geaderd witje	a	a	a	
Klein koolwitje		a	a	
Kleine vos	a	a	a	a
Kleine vuurvlinder		a	a	a
Koninginnenpage				a
Landkaartje			a	
Oranje luzernevlinder	a	a	a	a
Oranje zandoogje	a	a	a	
Oranjetipje	a		a	
Sleedoorpage		a	a	a
Totaal aantal soorten dagvlinders	12	19	18	8

In totaal zijn in 2013 23 soorten dagvlinders aangetroffen. Dat is iets meer dan in 2007, toen er 21 soorten zijn aangetroffen. Beide rode-lijst soorten Bruin blauwtje (kwetsbaar) en Sleedoorpage (bedreigd) zijn in 2013 aangetroffen, de sleedoorpage lijkt het steeds beter te doen in het gebied met inmiddels 3 deelpopulaties.

---

⁴ Niet alle deelgebieden zijn even intensief bezocht en het is geen volledige inventarisatie geweest

---

3.5 Conclusies

- Hogere planten: De analyse ondersteunt het beeld uit het beheerplan en de tussentijds uitgevoerde evaluaties het gebied is nog volop in ontwikkeling en er is nog steeds een trend tot een toename van het aantal soorten, omdat er nog steeds nieuwe pionierssituaties ontstaan naast verder ontwikkelde gebiedsdelen. Met name de faunistische ontwikkeling vertoont dit beeld. De algehele indruk is dat de rijkdom aan plantensoorten hierbij achterblijft.
- Aanbevelingen uit het beheerplan om ook de floristische betekenis van het gebied te laten toenemen - zoals de aanbeveling het gebied tussen de Raamweg en Heeswijkse Plas met een gehoede schaapskudde te begrazen in plaats van het huidige grootschalige maaibeheer - zijn tot op heden niet opgevolgd.
- Met name plas 5 ontwikkelt zich steeds verder als een zeer belangrijk regionaal vogelgebied, met een belangrijke regionale functie als verblijfplaats voor watervogels. Dat geldt in iets mindere mate eveneens voor plas 7;
- Het gebied rondom Linden heeft een belangrijke functie voor met name (kleinere) moerasvogels, met name het begraasde gebied;
- Dagvlinders en libellen zijn ten opzichte van 2007/2008 stabiel gebleven of nog iets toegenomen. De variatie aan oudere en pionier-habitats is ook hier een factor van belang. Na definitieve afronding van de Kraaijenbergse plassen zullen de pionierssoorten geleidelijk aan verdwijnen.

---

4 Evaluatie

4.1 Inleiding

In de zomer van 2013 is er in het kader van deze actualisatie weer een terreininspectie uitgevoerd. Daarnaast hebben er de afgelopen jaren korte evaluaties van de onderhoudstoestand plaatsgevonden zoals eerder gerapporteerd (Goderie 2011, 2013). Onderstaand zijn de belangrijkste bevindingen uit de eerdere evaluaties, tezamen met de conclusies uit de terreinbezoeken in 2013 samengevat, per plas + aanliggende oever.

4.2 Oevers Heeswijkse Plassen

Noordoever Heeswijkse Plassen

Het recreatieve deel van de oever ligt er verzorgd bij en wordt druk gebruikt. De rest van de oever maakt een nogal versnipperde indruk met veel rasters. In de zomer van 2013 waren de hooglanders die het gebied begrazen tijdelijk op een ander gedeelte ingesloten. De eilandjes lopen verder vol met opslag van wilgen en ruigtevegetaties. De oorspronkelijk bedachte functie van de eilandjes als broedgebied voor pioniervogels als visdief is niet gerealiseerd. Naar verwachting zal dit ook niet gebeuren gezien de recreatieve drukte (met honden). De begrazingsdruk is aan de lage kant; de percelen die aan de Lange Lindeweg grenzen zijn verruigd en daarmee weinig aantrekkelijk. De hoge recreatieve druk in de zomerperiode is slecht verenigbaar met de aanwezigheid van Schotse hooglanders, reden om de dieren gedurende de zomer af te zonderen in het gedeelte ten noorden van het fiets- en wandelpad.

West-oever Heeswijkse Plassen

Uit de eerdere evaluaties kwam de westoever naar voren als een relatief grootschalig en - ook in ecologisch opzicht - minder aantrekkelijk gebied, met name het gebied ten oosten van de Raamweg. Een uitzondering vormt de oude houtwal met een monumentale eik. De rest van het gebied bestaat uit schraal hooiland ruigte vegetaties (op het gronddepot). De oevers raken in toenemende mate begroeid met wilgen en andere struiken. In de zomer van 2013 is opgevallen dat er in het gebied een aanzienlijke konijnenpopulatie actief is, die door graas- en graafactiviteiten bijdragen aan het verhogen van de variatie in het terrein.

In het Landschapsontwikkelingsplan Cuijk (Nieuwland Advies, 2011) is het gebied aangeduid als een te behouden groene buffer. Voor het gedeelte westelijk van de Heeswijkse Plas is inmiddels een landschapsplan in voorbereiding en is een intentie-overeenkomst tussen gemeente en Van der Valk (als particulier initiatief) in voorbereiding. Totdat meer duidelijkheid is over de verdere ontwikkeling van dit gebied wordt het beheer op de huidige wijze gecontinueerd. In het beheerplan is voor dit gebied een begrazingsbeheer voorgesteld met een schaapskudde om de variatie, diversiteit en aantrekkelijkheid te verhogen.

4.3 Westoever plas 1

In de beheerevaluatie 2012 is geconcludeerd dat dit gebied goed beheerd wordt. Wel is geadviseerd meer variatie aan te brengen in de beplantingen door het uitvoeren van een (gradiënt) dunning. Ook hier was in de zomer van 2013 de toename van het aantal konijnen opvallend.

4.4 Oevers plas 2

Zuidoever

Door de voorgenomen uitbreiding van de camping en de bijbehorende verplaatsing van het strandje naar het oosten verandert de structuur van dit gebied de komende jaren. In de beheerevaluatie 2012 is opgemerkt:

- Het verdwijnen van de rietoever ten gunste van strand betekent ter plekke een gevoelige achteruitgang van natuurwaarden (met name voor rietvogels).
- Een algemeen punt van aandacht blijft dat de ontwikkeling van zoom- en mantelvegetaties langs de beplantingsvakken veelal achterwege blijft.
- In de evaluatie van 2012 is geconstateerd dat het visueel beeld van de noordoever plas 2 is verbeterd.
- Door een iets gevarieerder randenbeheer van de beplantingsvakken neemt de variatie hier iets toe: er komt op meer plekken licht in de randen. Aanbevolen wordt dit verder te versterken.

Noordoever

De Noordoever van Plas 2 blijft een van de zwakke schakels in het totaal: smal en weinig gevarieerd. Het beeld is wel vooruitgegaan ten opzichte van de situatie 2007/2008 toen het gebied nog grotendeels uit ruigte bestond. De noordoever vormt in potentie een moerasverbinding vanaf plas 5 via de noordoevers van plas 4 en 3 naar de Maas, maar is nu nog onvoldoende stevig ontwikkeld. Aanbevelingen uit het beheerplan - versterking van de moerasstructuur langs deze oever - zijn nog niet gerealiseerd.

Noordoever plas 2

4.5 West/zuid-oever plas 3

Een belangrijk deel van deze oever is in privaat beheer. De gronden zijn eigendom van de gemeente, maar verhuurd, met een onderhoudscontract. Voor de gemeente liggen hier derhalve geen reguliere beheertaken. Uit de gegevens op waarneming.nl blijkt dat het gebied rondom Linden een van de ecologische 'hot spots' is (hoge biodiversiteit). De verantwoordelijkheid van de gemeente ligt hier met name bij de oevers van plas 7 en 8.

4.6 Noordoever plas 3 en 4

Langs een aanzienlijk deel van de lengte van de noordoever van plas 3 en 4 ontwikkelt zich een robuuste rietkraag. In samenhang met het verondiepte deel van de zuidoever in de zuidwestelijke oksel van plas 4 (terrein Brabants Landschap) heeft zich een robuuste moerasstructuur ontwikkeld. Deze ontwikkeling is positief en in lijn met de voorstellen uit het beheerplan 2009-2019. Ook uit de gesprekken met de vogelwerkgroepen bleek dat. In de aanbevelingen (hoofdstuk 5) wordt hierop teruggekomen.

- In de beheerevaluatie 2010 2012 is aanbevolen de rietstructuur waar mogelijk te versterken door de inhammen van de noordoever te verondiepen tot een niveau van 20-30 cm waterdiepte.
- In de beheerevaluatie 2010 2012 is geconstateerd dat - conform de aanbevelingen uit het Landschapsontwikkelingsplan - de visuele relatie tussen fietspad en plas verbeterd is. Aandachtspunt is dat dit regelmatig herhaald wordt.
- Ten tijde van het veldbezoek in de zomer 2013 was er een duidelijk parkeerprobleem bij de parkeerplekken bij het naaktstrand: onvoldoende capaciteit. Tevens was al eerder geconstateerd dat de parkeerplaats, in beheer bij de visclub, aan de noordzijde van Plas 5 er 'verkommerd' bijligt (kuilen en zwerfvuil). Dat was in de zomer 2013 nog steeds het geval.
- In de evaluatie 2012 is geconstateerd dat herstel van aanlegplaatsen nodig is. Vervanging van deze aanlegplaatsen is voorzien voor 2014.

4.7 Oevers plas 7

Noord- en oostoever plas 7 (begrazingsgebied Linden)

In de evaluatie 2012 is geconstateerd dat de begrazingsdruk is in de periode 2010-2012 op hetzelfde relatief hoge niveau gebleven als in de eerdere jaren (variërend tussen de 10 en 15 dieren). Uit de vogelgegevens is gebleken dat dit goed samengaat met een hoge diversiteit aan moeras- en rietvogels (ook broedvogels). In 2013 zijn er 5-6 broedparen blauwborst, 4-5 territoria waterrallen en 1 territoria rietzanger waargenomen. Tevens is er een roerdomp gehoord. Zeer bijzondere waarnemingen voor zo'n klein en tamelijk intensief begraasd moerasgebiedje. In het gebied zijn ook beschermde rietorchissen aangetroffen (mededeling Louis Geraets).

Een van de problemen die zich voordoet is dat grazers met enige regelmaat door het raster breken en op de Steegstraat terecht komen. In de zomer en najaar 2013 was dit vaker het geval. Er worden in het najaar 2013 aanpassingen aan het raster uitgevoerd om dit probleem op te lossen.

Westoever plas 7

De ontgronding ten noordwesten van de Bungelaar is in volle gang. In 2016 zal het gebied "De Riet" weer zijn opgevuld en worden terug geleverd aan de gemeente en als natuurbeheertype 'faunairijk grasland' worden ontwikkeld. De gemeente wordt eindbeheerder. Hiermee ontstaat de mogelijkheid om het begrazingsbeheer van plas 5 e.o. met deze eenheid uit te breiden (zoals ook geadviseerd in het beheerplan). Dit is relevant voor een meer evenwichtige verdeling van de begrazingsdruk. In 2009 zijn er ter hoogte van de zuidwesthoek van Plas 7 (bij de Wielweg) kijkschermen geplaatst. De eilandjes voor deze schermen zijn begroeid geraakt met wilgen. In overleg tussen ontgronder en de vogelwerkgroepen zijn enkele van deze eilandjes verlaagd tot op waterniveau, waarmee ze beter functioneren voor pionierssoorten als visdief.

In het algemeen geldt dat de rieteilanden geleidelijk aan begroeid raken met wilgen. Ecologisch gezien is behoud en verdere ontwikkeling van een brede rietzone een van de kansen voor de zuidoever. Ook in het beheerplan wordt hiervoor al gepleit. Vertegenwoordigers van het IVN hebben aangegeven, in overleg met de gemeente en Brabants Landschap, zich te willen inzetten om regelmatig op enkele eilanden bij de vogelkijkschermen de wilgen te verwijderen.

4.8 Oevers plas 8

De noordelijke oevers van plas 8 hebben zich de afgelopen 2 jaar ontwikkeld tot een gevarieerd gebied. Het gebied ontwikkelt zich op een andere wijze dan de noordoever bij plas 7. Naar verwachting zal hier geen ontwikkeling van een moerasoever plaatsvinden, omdat bij de aanleg van de oever al rekening is gehouden met de peilopzet van de Maas. Sinds 2010 maken de grazers in dit deelgebied deel uit van het Tauros-project. In de zomer van 2013 waren er veel meldingen van doorgeknipte draden langs het traject langs de A-73. Inmiddels zijn hier extra overstapmogelijkheden aangebracht en lijkt het probleem opgelost.

Overstap raster noordoever plas 8

Punt van aandacht is de veekerende poort aan de noordzijde langs de door het waterschap te onderhouden oevers. Bij de inspectie in de zomer 2013 bleek deze poort ontwricht (maar nog wel afgesloten). Bij de vervanging van de tijdelijke brug in de Steegstraat wordt ook de afrastering aangepast. Op de plek van de tijdelijke brug vinden in 2014 nog ontgrondingswerkzaamheden plaats.

4.9 Oevers plas 5 en De Geest

Het gebied in zijn geheel heeft een zeer interessante vegetatiestructuur ontwikkeld, met name in de omgeving tussen 'de Neus' en het Geesterbos. In het beheerplan is geconstateerd dat de noordelijke en westelijke oever verder dichtgroeien. Dat geldt ook voor de oversteek tussen plas 4 en 5. In het beheerplan is aanbevolen te experimenteren met een gecompartmenteerde drukbegrazing.

Brabants landschap heeft inmiddels een aanzienlijk deel van de rasters vervangen (aan de noord en westzijde). Doordat daarbij aan de westzijde ook een deel gemaaid is, wordt dit deel nu vaker bezocht door grazers. Bijzonder positieve ontwikkeling is de verdere uitbreiding van de populatie van de zeldzame vlindersoort de sleedoornpage, die inmiddels met drie kleine populaties in het gebied voorkomt.

Op de nestvlotjes voor de vogelkijkhut hebben in 2013 24 paar visdiefjes gebroed waarmee dit de grootste visdiefkolonie is in Zuidoost Nederland. Op de ondieptes aan weerszijden van de vogelkijkhut komen soms grote aantallen (met name ruiende) ganzen voor.

Tegelijkertijd zijn er - vanuit de vogelwerkgroepen - wensen over de detailinrichting rondom de vogelkijkhut (In het voormalige microzanddepot in de zuidwestelijke hoek van plas 4 heeft in 2013 een tijd een roerdomp gezeten, die door versterking niet tot broeden is gekomen. Er zat ook rietzanger en diverse blauwborsten. Inmiddels is het gebiedje door Brabants Landschap met een raster afgezet waardoor voldoende rust is gegarandeerd.

De voormalige oeverwaluwal functioneert niet meer. Wel hebben in de zuidoostelijke hoek 5 paar oeverwaluwen gebroed. Ook in de oeverwaluwalwand bij de Bungelaar hebben oeverwaluwen gebroed⁵. In de nabije toekomst wordt vanaf 2015 in de zuidoostelijke hoek van de plas een microzanddepot ingericht, dat na afronding (in 2035) een optimale inrichting krijgt voor foeragerende en rustende water- en oevervogels, zonder dat deze verstoord kunnen worden.

De aangekondigde vervanging van galloways door Tarossen is inmiddels nagenoeg afgerond. Eind 2013 zullen er geen galloways meer gebruikt worden voor de begrazing. Er lopen inmiddels tweede generatie nakomelingen van het Tauros-programma rond.

In 2013 is de nu smalle doorgang tussen het Geesterbos en plas 4 verbreed, zodat de smalle boszone minder intensief betreden wordt

In het streefbeeld uit het beheerplan is nog een verondieping (microzanddepot) aangegeven westelijk van de doorgang tussen plas 4 en 5. Dit plan is inmiddels verlaten. Er wordt nu een verondieping ten zuiden van 'De Neus' gerealiseerd in de periode 2015-2035. Een punt van zorg is de recreatieve ontwikkeling en met name het 'cruisen' (waarbij met name de noordoever en 'De Neus + eilandje' populair zijn). Tevens komen er in het gebied veel zwervkatten voor (mededeling IVN Cuijk) met een mogelijk negatief effect op broedvogels.

---

⁵ mededeling gem. Cuijk

2^e generatie Tauros: kruisingen van (Maremma x hooglander) x Pajuna

---

5 Actualisatie

5.1 Inleiding

Naar aanleiding van de analyse en evaluatie in hoofdstuk 3 en 4 en de aanbevelingen uit de eerdere evaluaties van het terreinonderhoud en -beheer, vindt in dit hoofdstuk per deelgebied een terugkoppeling plaats naar de doelstellingen uit het beheerplan en worden zo nodig voorstellen gedaan voor het actualiseren van doelstellingen of maatregelen uit het beheerplan 2009-2019. De in dit hoofdstuk opgenomen maatregelen omvatten tevens voorstellen en aanbevelingen zoals gedaan door Brabants Landschap en de geraadpleegde vogelwerkgroepen.

5.2 Actualisatie per deelgebied

5.2.1 Oevers Heeswijkse Plassen

Bijstelling doelen:

- Voorgesteld wordt hier niet langer te streven naar eilandjes met een functie voor broedende visdieren en andere pioniersoorten. De recreatieve drukte, in combinatie met de snelle successie op de eilandjes maakt dit onhaalbaar. Voorgesteld wordt hier de verdere natuurlijke ontwikkeling te laten plaatsvinden. Alleen indien vanuit landschappelijke overwegingen het doorzicht op de plas te zeer belemmerd wordt, kan overwogen worden tot cyclisch beheer over te gaan (een dergelijk beheer is voorzien voor 2014).

Advies:

- Mogelijkheden onderzoeken voor het realiseren van een grotere en meer integrale begrazing van de noordoever, zoals ook in eerdere evaluaties is geadviseerd. Uit de gegevens van Linden blijkt dat dit ecologisch gezien positief kan uitwerken. Indien dieren een grotere ruimte ter beschikking hebben, neemt ook de kans op incidenten met recreanten af;
- de ecologische betekenis van de houtwal aan de westzijde te vergroten door een zone van 3-5 m breed, grenzend aan de houtwal eenmaal per 2-3 jaar te maaien.
- In de evaluatie van 2010 is geadviseerd – om het zicht op de plas in stand te houden – een gefaseerd beheer van ‘terugzetten’ van de opslag te starten.
- In de evaluatie 2012 was voor het gebiedje ten westen van de Raamweg vastgesteld dat begrazing een beter type beheer zou zijn.

5.2.2 Westoever plas 1

Advies:

Geadviseerd wordt de eerdere aanbeveling uit de evaluatie 2012 - sterk dunnen in de beplantingen en daardoor gevarieerdere beplantingsranden te realiseren - uit te voeren.

5.2.3 Oevers plas 2

Zuidoever

De moerasstructuur van de zuidoever leidt een gevoelig verlies door verplaatsing van het strand naar de oostelijke rietoever. Als compenserende maatregelen wordt aan de noordoever een bredere rietkraag ontwikkeld.

Noordoever

Aanbevolen wordt te zoeken naar mogelijkheden voor de ontwikkeling van een brede rietkraag langs de noordoever als onderdeel van een doorlopende moerasstructuur die vanaf plas 5 via de noordoevers van plas 4 en 3 in verbinding staat met de oevers van de Maas.

5.2.4 West/zuid-oever plas 3

Het accent ligt hier op het versterken van de recreatieve mogelijkheden. Uit de inventarisatie blijkt echter dat dit goed samen kan gaan met een hoge waarde voor vogels (geldt voor de gehele omgeving van Linden). Binnen de recreatieve doelstelling liggen er mogelijkheden om de interne structuur van de beplantingen te verhogen door een gevarieerder beheer..

5.2.5 Noordoever plas 3 en 4

- Aanbevolen wordt om in de resterende beheerperiode werk te maken van het versterken van de rietstructuur langs de noordoever van plas 3 en 4, zodat - bij uitvoering van soortgelijke maatregelen langs de noordoever van plas 2 - een doorgaande moeras/rietstructuur ontstaat, in verbinding met de Maasoevers. Dit kan bijvoorbeeld door de inhammen van de noordoever te verondiepen tot een niveau van 20-30 cm waterdiepte, in sommige gevallen kan wellicht volstaan worden met het afsluiten voor bootjes. Hier is veel ecologische winst te behalen, met relatief beperkte kosten. Geadviseerd wordt een uitwerkingsplan op te stellen en de maatregelen uit dit plan in de resterende beheerperiode tot 2019 uit te voeren.
- In de beheerevaluatie 2010 2012 is geconstateerd dat - conform de aanbevelingen uit het Landschapsontwikkelingsplan - de visuele relatie tussen fietspad en plas verbeterd is. Aandachtspunt is dat dit regelmatig herhaald wordt.

5.2.6 Oevers plas 7

Noord- en oostoever plas 7 (begrazingsgebied Linden)

- Het aanbrengen van klappoortjes op overstapmogelijkheden in de rasters aan de Steegstraat (en dat te laten aansluiten op klappoortjes op dezelfde hoogte in het raster rondom plas 8) om vernielingen door recreanten te voorkomen.
- In het beheerplan is aangegeven dat aaneensluiting van de beide begrazingseenheden (plas 7 en plas 8) wenselijk is. Dit lijkt des te actueler omdat er in toenemende mate sprake is van uitbraken van dieren omdat - met name in de zomerperiode - rasters vernield worden. Geadviseerd wordt om na vervanging van de brug in de Steegstraat door een definitieve brug in samenspraak met de uitvoerder van de begrazing (Stichting Taurus) te zoeken naar de beste oplossing.

Westoever plas 7

De westoever van plas 7 is - tot het moment van definitieve oplevering - nog eigendom van de ontgronder. De ontgronder dient de eilandjes te zijner tijd 'kaal' op te leveren. Om te voorkomen dat zich hier uiteindelijk alleen wilgenbos ontwikkelt is daarna een actief beheer nodig. Het IVN Cuijk heeft aangegeven zich te willen inzetten om regelmatig op enkele eilanden bij de vogelkijkschermen de wilgen te verwijderen. Daarmee kan het toekomstige probleem lokaal worden opgelost, maar nog niet structureel. Daarvoor is een vorm van cyclisch beheer nodig. In de verdere toekomst kan verwacht worden dat zich hier bevers vestigen die daarbij mogelijk ook een rol zullen spelen.

5.2.7 Oevers plas 8

- Dit gebied is veel jonger dan de noordoever van plas 7 en ook minder productief. De dichtheid van grazers was in de zomer van 2013 relatief hoog. Voor de komende jaren wordt een iets lager aantal dieren geadviseerd.
- In het algemeen is, gezien de nabijheid van de A-73, een intensiever gemeentelijk toezicht op dit raster wenselijk, met name in perioden met veel recreanten.
- Herstel van de veekerende poort aan de noordzijde langs de door het waterschap te onderhouden oevers.
- Uitbreiding van de begrazingseenheid met de geluidswal in zuidelijke richting zou een versterking van het gebied betekenen. In dat geval dienen wel veeroosters gerealiseerd te worden in de toegangsweg tot de camping.

5.2.8 Oevers plas 5 en De Geest

In het beheerplan 2009-2019 zijn maatregelen voorgesteld om door een compartimentering de begrazingsdruk te sturen. Inmiddels geeft Brabants Landschap de voorkeur aan een cyclisch beheer (het geheel vegetatievrij maken van den deel van de oever (een soort reset). In overleg met BL is aangegeven dat dit een aanzienlijk deel van de noordoever van plas 5 in het seizoen 2013-2014 weer opengemaakt wordt.

Ook voor de doorgang tussen plas 4 en 5 wordt een dergelijk beheer aanbevolen. Voor recreanten is het nauwelijks nog mogelijk om een rondje te lopen. Dit is tevens een eis van de gemeente Cuijk.

Het functioneren van de visdiefeilandjes en de oever aan weerszijden van de vogelkijkhut kan verbeterd worden door elk voorjaar voor vestiging van de visdieven de eilandjes vrij van vegetatie te maken. IVN Cuijk heeft aangegeven de openheid in de omgeving van de vogelkijkhut te willen vergroten, zodat een beter zicht mogelijk wordt op enkele vogeleilandjes.

De afwerking van de verondieping met microzanden dient te worden afgestemd op een optimaal functioneren voor rustende en foeragerende watervogels en steltlopers. Dat betekent dat de verondieping uiteindelijk niet toegankelijk moet zijn voor grazers, bijvoorbeeld door het aanbrengen van een diepere geul aan de oostzijde.

Punt van aandacht bij plas 5 vormt het toezicht. De toenemende drukte en de aard van het verblijf maken een intensiever - met name in de zomerperiode - wenselijk.

5.3 Financiële gevolgen

In deze actualisatie zijn er geen grote nieuwe ingrepen in de gebieden van de gemeente Cuijk voorzien. Er is daarom afgezien van een gedetailleerde financiële paragraaf. In 2014 vindt een actualisatie plaats van het onderhoudsbestek. Voorgesteld wordt om de voorstellen uit deze actualisatie daarin mee te nemen en dan te begroten. In de verdere toekomst (2016) zal het beheer van de Kraaijenbergse Plassen gefinancierd worden vanuit het reguliere onderhoudsbudget van de gemeente. Het 'groot onderhoud'/cyclisch beheer dat voorzien is voor 2014 op de noordoever van plas 5, valt onder de verantwoordelijkheid van Brabants Landschap.

5.4 Eindconclusies actualisatie

Hoofdconclusie uit deze actualisatie is dat het beheer in grote lijnen conform het beheerplan wordt uitgevoerd en dat er derhalve geen ingrijpende wijzigingen van doelstellingen of beheermaatregelen nodig zijn. Op onderdelen zijn verbeteringen mogelijk, zonder directe financiële consequenties (doordat extra maatregelen door derden worden uitgevoerd (Brabants Landschap, Smals en/of vrijwilligers).

Wel zijn er enkele verbeteringen mogelijk, waarvoor aanbevelingen gedaan zijn. Onderstaand worden de belangrijkste opgesomd:

1. Versterking van de noordoever van plas 2, 3 en 4 tot een brede rietoever. Hiervoor is het opstellen van een uitwerkingsplan en een uitvoeringsbudget nodig, omdat anders de doelstelling uit het beheerplan (afbeelding 6.2) naar verwachting niet (binnen de beheerplanperiode) gerealiseerd wordt.
2. Aanpassing doelstelling Grinteilandjes Heeswijkse plas: geen functie meer voor visdieren, gezien geringe kansrijkdom
3. De inzet van een gehoede schaapskudde ter vergroting van de soortenrijkdom van de westoever van de Heeswijkse Plas. Dit verhoogt tevens de recreatief betekenis van dit gebied (op het moment dat de kudde er graast);
4. Aanpassing van het begrazingsbeheer van de N-oever Heeswijkse Plas is wenselijk
5. Voorstel om koppeling van de begrazingseenheden van plas 7 en 8 te onderzoeken.
6. Het doorvoeren van het Landschapsplan Westoever Heeswijkse Plas.
7. Punt van aandacht blijft de zeer marginale verbinding met de Maas.

Literatuur

- Brabants Landschap, 2002. Actualisering Beheerplan Tongelaar’.
- Goderie R. & Natuurbalans, 2001. Beheerplan Kraaijbergse Plassen. Gemeente Cuijk 2002-2007. Gemeente Cuijk, 2002.
- Goderie, R., 2006. Beheerplan Heeswijkse Plassen. Goderie Ecologisch Advies/gemeente Cuijk, Nijmegen/Cuijk.
- Goderie, C.R.J., 2009. Beheerplan Kraaijbergse Plassen en Heeswijkse Plas 2009-2019. Gemeente Cuijk en Brabants Landschap, Cuijk.
- Goderie C.R.J, 2010. Evaluatie Beheer Kraaijbergse Plassen seizoen periode 2008-2010.
- Goderie, C.R.J., 2013. Evaluatie beheer en onderhoud Kraaijbergse Plassen en Heeswijkse Plas periode 2010-2012.
- Natuurbalans, 2008 (in concept). Monitoring fauna Kraaijbergse Plassen. Natuurbalans/fa. Smals/Provincie Noord-Brabant, Nijmegen/Cuijk/Den Bosch.
- Nieuwland Advies, 2011. Landschapsonwikkelingsplan Cuijk. 2011- 2021.
- Peters B, G. Kurstjens & Calje, 2008. Maas in Beeld, deelrapport 4: Bedijkte Maas en Getijdenmaas. Projectgroep Maas in Beeld. Bureau Drift/Kurstjens ecologisch adviesbureau, Berg en Dal / Beek Ubbergen.
- Peters B., & G. Kurstjens, 2008. Maas in Beeld: Succesfactoren voor een natuurlijke rivier. Projectgroep Maas in Beeld. Bureau Drift/Kurstjens ecologisch adviesbureau, Berg en Dal / Beek Ubbergen, pp 99.
- Provincie Noord-Brabant (1995). Eerste rapportage van de evaluatie van het Milieu-effectrapport ontgrondingen. Tussentijds onderzoek naar de effecten van de zandwinning in de Kraaijbergse Plassen voor het milieu. Provincie Noord-Brabant, Den Bosch.
- Provincie Noord-Brabant (1998). Tweede rapportage van de evaluatie van het Milieu-effectrapport ontgrondingen. Tussentijds onderzoek naar de effecten van de zandwinning in de Kraaijbergse Plassen voor het milieu. Provincie Noord-Brabant, Den Bosch.
- Provincie Noord-Brabant (2000). Derde rapportage van de evaluatie van het Milieu-effectrapport ontgrondingen. Tussentijds onderzoek naar de effecten van de zandwinning in de Kraaijbergse Plassen voor het milieu. Provincie Noord-Brabant, Den Bosch.
- Provincie Noord-Brabant (2004). Evaluatie van de milieueffectrapportage van zandwinning in de Kraaijbergse Plassen. Vierde tussentijdse rapportage van de evaluatie. Provincie Noord-Brabant, Den Bosch.
- Provincie Noord-Brabant, 2009 (in concept). Eindevaluatie van het MER Kraaijbergse Plassen. Provincie Noord-Brabant, Den Bosch.

Bijlage 3.1: Hogere planten in 2012

op 25 juni 2012 heeft een inventarisatie van hogere planten plaatsgevonden door FLORON en KNNV Nijmegen van de oevers van plas 4 en 5 (km hok 183-417)⁶

Acer campestre	Acer pseudoplatanus
Achillea millefolium	Achillea ptarmica
Agrostis capillaris	Agrostis stolonifera
Alisma lanceolatum	Alisma plantago-aquatica
Alliaria petiolata	Alnus glutinosa
Alopecurus pratensis	Anchusa arvensis
Anemone nemorosa	Angelica archangelica
Anisantha sterilis	Arabdopsis thaliana
Arenaria serpyllifolia	Armoracia rusticana
Arrhenatherum elatius	Artemisia vulgaris
Atriplex patula	Barbarea stricta
Betula pendula	Betula pubescens
Bidens cernua	Bidens frondosa
Bidens tripartita	Bolboschoenus mantimus
Bromus hordeaceus subsp. hordeaceus	Butomus umbellatus
Callitriche platycarpa	Capsella bursa-pastoris
Cardamine hirsuta	Cardamine pratensis
Carduus crispus	Carex acuta
Carex disticha	Carex hirta
Carex otrubae	Carex ovalis
Carex pallescens	Carex pseudocyperus
Carex remota	Carex spicata
Carex vulpina	Centaurea Jacea
Cerastium arvense	Cerastium fontanum subsp. vulgare
Cerastium glomeratum	Ceratocarpus claviculata
Ceratophyllum demersum	Chaerophyllum temulum
Chamerion angustifolium	Chenopodium album
Chenopodium polyspermum	Cirsium arvense
Cirsium vulgare	Convolvulus sepium
Conyza canadensis	Corylus avellana
Crataegus monogyna	Crepis capillaris
Cytisus scoparius	Dactylus glomerata
Daucus carota	Deschampsia cespitosa
Digitalis purpurea	Dryopteris filix-mas
Eleocharis palustris	Elodea nuttallii
Elytrigia repens	Epilobium hirsutum
Epipactis helleborine	Equisetum palustre
Erodium cicutarium	Euonymus europaeus
Eupatorium cannabinum	Festuca rubra
Filago minima	Filipendula ulmaria

⁶ Gegevens beschikbaar gesteld door Louis Geraets (IVN Cuijk)

Fraxinus excelsior	Galeopsis tetrahit
Galium aparine	Galium palustre
Geranium dissectum	Geranium molle
Geranium pusillum	Glechoma hederacea
Glycena maxtma	Glyceria fluitans
Heracleum sphondyllum	Holcus lanatus
Humulus lupulus	Hypericum hirsutum maculatum ssp
Hypericum obtusiusculum	Hypericum perforatum
Hypericum x desetangsii	Hypochaeris radicata
Iris pseudacorus	Jacobaea vulgaris subsp. vulgaris
Juncus articulatus	Juncus bufonius
Juncus conglomeratus	Juncus effusus
Juncus tenuis	Lactuca serriola
Lathyrus pratensis	Lemna minor
Lemna trisulca	Lemna turionifera
Leontodon autumnalis	Leucanthemum vulgare
Linaria vulgaris	Lolium perenne
Lotus corniculatus	Lotus pedunculatus
Luzula campestris	Lycopus europaeus
Lysimachia vulgaris	Lythrum salicaria
Matricaria chamomilla	Matricaria discoidea
Medicago lupulina	Mentha aquatica
Moehringia trinervia	Myosotis arvensis
Myosotis scorpioides ssp scorpioides	Myriophyllum spicatum
Nuphar lutea	Nymphaea alba
Ornithopus perpusillus	Oxalis stricta
Persicaria amphibia	Persicaria hydropiper
Persicaria lapathifolia	Phalaris arundinacea
Phleum pratense	Phragmites australis
Plantago lanceolata	Plantago major subsp. major
Poa angustifolia	Poa annua
Poa nemoralis	Poa palustris
Poa pratensis	Poa trivialis
Polygonum aviculare	Populus tremula
Potamogeton pectinatus	Potamogeton pusillus
Potentilla anserina	Potentilla argentea
Prunella vulgaris	Prunus serotina
Prunus spinosa	Quercus robur
Ranunculus acris	Ranunculus bulbosus
Ranunculus repens	Ranunculus sceleratus
Rhamnus frangula	Rorippa amphibia
Rorippa palustris	Rosa camna
Rosa rubiginosa	Rubus caesius
Rubus fruticosus	Rume x crispus
Rumex acetosa	Rumex conglomeratus
Rumex obtusifolius	Rumex palustris
Rurnex acetosella	Salix alba
Salix caprea	Salix cinerea
Salix triandra	Salx viminalis

Schoenoplectus lacustris	Scirpus sylvaticus
Scrophularia auriculata	Scrophularia nodosa
Scutellaria galericulata	Silene dioica
Silene flos-cuculi	Sisymbrium altissimum
Solanum dulcamara	Solidago gigantea
Sonchus asper	Sonchus oleraceus
Sparganium erectum	Spirodela polyrhiza
Stachys palustris	Stachys sylvatica
Stellaria graminea	Stellaria media
Symphytum officinale	Tanacetum vulgare
Taraxacum officinale	Trifolium arvense
Trifolium campestre	Trifolium dubium
Trifolium hybridum	Trifolium pratense
Trifolium repens	Trifolium striatum
Tripleurospermum maritimum	Trisetum flavescens
Tussilago farfara	Typha latifolia
Urtica dioica	Valeriana officinalis
Veronica beccabunga	Veronica serpyllifolia
Vicia cracca	Vicia hirsuta
Vicia sativa subsp. nigra	Viola arvensis
Vulpia bromoides	Vulpia myuros